

Lagändringar i sjukförsäkringen

1 februari 2022

Utveckling och möjliga effekter

Diarienummer: FK 2022/023064
Ansvarig chef: Jon Dutrieux
Analysavdelningen
Upplysningar: Analytiker Helena Persson Schill
010-111 82 06
helena.persson.schill@forsakringskassan.se

Innehåll

Sammanfattning	3
De flesta sjukfall avslutas innan dag 550	3
Nya regler för äldre avseende bedömning i rehabiliteringskedjan tycks ha lett till något fler sjukskrivna	3
Nya regler för behovsanställda verkar inte ha berört särskilt många	4
Inledning	5
Avgränsning.....	5
Data	6
Särskilda skäl att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete	7
Ytterligare möjlighet till återgång i ordinarie arbete	7
Fler än 8 000 beviljades sjukpenning på grund av undantaget särskilda skäl under februari–oktober 2022.....	7
Majoriteten av sjukfall avslutas innan dag 550.....	9
Sjukfall med särskilda skäl har lite oftare psykiatriska diagnoser än övriga fall	10
Majoriteten av dem som beviljas sjukpenning på grund av undantaget särskilda skäl är sjukskrivna på deltid	11
Övergripande resultat: De flesta sjukfall avslutas innan dag 550	12
Nytt undantag för äldre försäkrade	13
En lagändring med flera syften.....	13
Sjukfallen ökar något bland 62–64 åringar efter lagändringen	13
Förändringen störst bland sjukfall på grund av diagnoser i rörelseorganen	16
Andelen avslag minskar mer för åldersgruppen.....	16
Övergripande resultat: Lagändringen för äldre tycks ha haft viss effekt.....	17
Nya regler för behovsanställda	19
Lagstiftningen skulle anpassas till dagens förhållanden på arbetsmarknaden.....	19
Få individer bedöms vara behovsanställda	19
Diagnosfördelningen bland behovsanställda skiljer sig från övriga sjukfall.....	20
Övergripande resultat: Få individer bedöms vara behovsanställda	21
Referenser	23

Sammanfattning

I denna promemoria har vi följt de första månadernas utveckling för några av de lagändringar som infördes 1 februari 2022 i syfte att utforska sätt att redovisa utvecklingen men också att resonera kring vilken effekt dessa lagändringar har haft. Syftet med lagändringarna var att åstadkomma ökad trygghet och mer flexibilitet i sjukförsäkringen. De lagändringar¹ som redovisas i denna promemoria är:

- Särskilda skäl att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete om den försäkrade kan förväntas återgå i arbete hos arbetsgivaren före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar
- Nya regler för äldre avseende bedömning i rehabiliteringskedjan
- Nya regler för behovsanställda

De flesta sjukfall avslutas innan dag 550

Det är svårt att uttala sig om effekten av just denna lagändring på hur sjukfallen utvecklas då flera andra förändringar skett samtidigt. Vi har i denna analys inte kunnat bedöma om utvecklingen motsvarar den effekt på antal som är sjukskrivna i minst 365 dagar som beräknades i lagförslagets konsekvensanalys. Majoriteten av dem som beviljas sjukpenning på grund av särskilda skäl är sjukskrivna på deltid när undantaget tillämpas. De allra flesta sjukfall där undantaget särskilda skäl har tillämpats och som har avslutats under den granskade perioden avslutas innan dag 550.

Vi ser att könsfördelningen med fler kvinnor än män är något större för gruppen jämfört med könsskillnaden för alla sjukfall som passerar dag 180. Förslaget bedömdes också i propositionen i högre grad underlätta för kvinnor att återgå i ordinarie arbete. Psykiatriska diagnoser är precis som för sjukfall i stort den vanligaste diagnosgruppen. Eftersom det är manuella registreringar som görs för att fånga den här lagändringen är vi medvetna om att resultaten innehåller risk för såväl underregistrering som felregistrering och ska därför tolkas med viss försiktighet.

Nya regler för äldre avseende bedömning i rehabiliteringskedjan tycks ha lett till något fler sjukskrivna

Vi konstaterar att sjukfallen till i augusti 2022 ökade med ca 600 personer i åldersgruppen 62–64 år jämfört med övriga grupper efter lagändringen.

¹ Lagändringarna förklaras i resultatkapitlen.

Förändringen är störst bland sjukfall på grund av diagnoser i rörelseorganen. Andelen avslag minskar också mer för åldersgruppen än för övriga grupper.

Med de ökande sjukfallen kan vi anta att fler också har möjlighet att ha kvar sin anställning och inte behöver ta ut ålderspension i förtid. Däremot ser vi inte att sjukskrivningsmönstret över tid ändras vad gäller i vilken omfattning man är sjukskriven i åldersgruppen. Eftersom sjukskrivningsmönstret avseende omfattning är oförändrat utgörs ökningen av både deltids- och heltidssjukskrivna. Vi ser ett behov av att framöver göra uppföljningar av inkomster på längre sikt för att kunna uttala oss om effekter på arbetsutbudet.

Nya regler för behovsanställda verkar inte ha berört särskilt många

Det är få individer (664 stycken) som har bedömts vara behovsanställda under lagändringens första nio månader. Gruppen skiljer sig jämfört med övriga startade sjukfall avseende både diagnosfördelning och ålder men eftersom det är en förhållandevis liten grupp som har bedömts vara behovsanställda är det svårt att dra några större slutsatser inledningsvis. Storleken på gruppen är svårberäknad vilket också konstaterades av den utredning som legat till grund för lagförslaget. Antalet individer som bedömts vara behovsanställda är ändå betydligt lägre än vad uträkningarna i utredningen visade. Det är svårt att uttala sig om orsaken till detta.

Vi har inte tidigare haft möjlighet att följa gruppen behovsanställda och vi kan inte utifrån registerdata svara på om de som bedömts vara behovsanställda har fått ett bättre försäkringsskydd. Vi kan inte heller i nuläget uttala oss om det har blivit tydligare för den som ansöker om sjukpenning vilket arbete hen ska bedömas mot. Det är frågor som får hanteras vidare. Precis som för lagändringen om särskilda skäl är det manuella registreringar som ligger till grund för våra data och resultaten innehåller risk för såväl underregistrering som felregistrering och ska därför tolkas med viss försiktighet.

Inledning

Sjukförsäkringen har genomgått flera förändringar de senaste åren. Några av förändringarna har varit tillfälliga lösningar i samband med covid-19 pandemin. Andra är tänkta att vara varaktiga. Flera av dessa lagändringar är också föremål för uppföljning av statliga utredningar och Riksrevisionen. Den statliga utredningen *En sjukförsäkring i förändring* (S2022:07) har till uppgift att utvärdera effekterna av de regeländringar som har genomförts under åren 2020–2022.

Syftet med denna promemoria är att utforska sätt att redovisa utvecklingen de första månaderna för några av de regler som trädde i kraft 1 februari 2022 och att resonera kring vilken effekt dessa lagändringar har haft. De lagändringar som infördes i socialförsäkringsbalken (SFB) 1 februari 2022 syftar till att ge ökad trygghet men också mer flexibilitet i sjukförsäkringen (prop. 2021/22:1 utg. omr. 10 avsnitt 3.11).

De lagändringar som trädde i kraft 1 februari 2022 och som tas upp i promemorian är:

- Särskilda skäl att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete om den försäkrade kan förväntas återgå i arbete hos arbetsgivaren före den tidpunkt då han eller hon har haft nedsatt arbetsförmåga i 550 dagar²
- Nya regler för äldre avseende bedömning i rehabiliteringskedjan³
- Nya regler för behovsanställda⁴

Avgränsning

En lagändring som också trädde i kraft 1 februari 2022 men som inte kommer att beröras i denna PM är lagändringen om utökade möjligheter att förlägga arbetstiden på annat sätt än jämn reducering varje dag vid partiell sjukskrivning. Detta beror på att vi vid ett första uttag av data inte har kunnat urskilja några förändringar i uttagsmönstret för partiell ersättning. Vi har också befunnit oss i en pandemi vilket har påverkat uttaget av sjukpenning och vi ser nu en återgång till normal säsongsvariation. Lagändringen är dessutom svår att isolera från andra ändringar som har skett samtidigt vilket också begränsar vilka eventuella slutsatser som kan dras. Det finns anledning att återkomma till denna lagändring i ett senare skede.

² SFB 27 kap. 48 § 2 st p.2 samt SFB 27 kap. 49 § 2 st p. 1 i dess lydelse både före och från 1 september 2022.

³ 27 kap. 49 d §.

⁴ SFB 27 kap. 16 a §.

Data

Rapporten är baserad på registerdataanalys där data har hämtats från Försäkringskassans datalager SToRE och MiDAS. Data har också hämtats från Försäkringskassans ärendehanteringssystem (ÄHS) vilket innefattar de manuella registreringar som görs av försäkringsutredare inom sjukpenning.

Data som redovisas är den mest aktuella och de perioder som visas varierar därför beroende på vilket mått som används, då det förekommer olika eftersläp av data. När pågående sjukfall redovisas är det ett eftersläp på ungefär tre månader från att data hämtas. För startade sjukfall är eftersläpet något längre, sex månader och för de uppgifter som baseras på manuella registreringar gjorda av försäkringsutredare kan uppgifter hämtas in fram till månaden före uttaget. I den här promemorian har alla data tagits ut i november 2022. Det vi vill undersöka i rapporten är vilken effekt de lagändringar som infördes i februari 2022 har haft. Därför har vi främst tittat på perioden från 1 februari 2022 och framåt. Dessa siffror jämförs också med tidigare års data för att kunna följa utvecklingen. Vi har också tagit fram hur många bedömningar om särskilda skäl och behovsanställning som gjorts samt pågående sjukfall, startade sjukfall, avslag och hur många sjukfall som passerar en viss längd. Utfallet delas sedan upp på olika variabler som kön, ålder, omfattning och diagnos. För mätpunkter av bedömningar så kan det förekomma både underregistreringar och felregistreringar då dessa registreras manuellt av handläggare. Det gör att resultaten i dessa avseenden behöver tolkas med försiktighet.

Särskilda skäl att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete

Ytterligare möjlighet till återgång i ordinarie arbete

Undantagsregeln särskilda skäl för att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete kan användas för anställda och egenföretagare dag 181 – 549 i ett sjukfall.⁵ Särskilda skäl kan tillämpas om stor sannolikhet talar för att den försäkrade kan återgå i arbete hos arbetsgivare före dag 550, samt att det finns en tydlig prognos och en tidplan för när återgången kan ske (prop. 2021/22:1 utg. omr. 10 avsnitt 3.11.3).

Undantaget infördes då det kan finnas situationer när en försäkrad behöver ytterligare tid på sig för att rehabiliteras tillbaka till arbete och förutsättningarna för detta är goda. Det kan handla om sjukfall där den försäkrade får en ny diagnos eller där en lugn och trygg arbetsmiljö som är välkänd utgör en viktig del av rehabiliteringen (prop. 2021/22:1 utg. omr. 10 avsnitt 3.11.3). En tänkt konsekvens av förslaget var att fler skulle få möjlighet att fullfölja rehabiliteringsåtgärder och kunna återgå i det ordinarie arbete. Man beräknade att 2 500 fler personer per år skulle passera dag 365 med den nya lagändringen (prop. 2021/22:1 utg. omr. 10 avsnitt 3.11.5).

Fler än 8 000 beviljades sjukpenning på grund av undantaget särskilda skäl under februari–oktober 2022

I Figur 1 ser vi att 8 447 individer har ett sjukfall där undantaget särskilda skäl har tillämpats under perioden februari - oktober.⁶ De psykiatriska diagnoserna är de vanligast förekommande vid beviljande av sjukpenning på grund av särskilda skäl. Det är betydligt fler kvinnor än män som beviljas sjukpenning när undantagsregeln särskilda skäl har tillämpats. Andelen kvinnor som beviljats sjukpenning på grund av särskilda skäl är 70 procent och andelen män är 30 procent.⁷ Detta kan förklaras av att kvinnor i högre utsträckning är sjukskrivna för psykiatriska diagnoser jämfört med män.

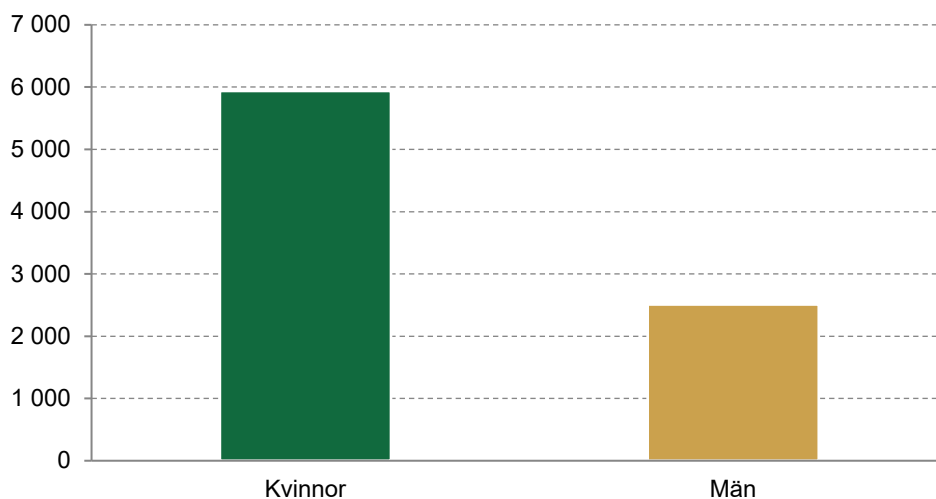
⁵ Bedömningen av om särskilda skäl kan tillämpas görs först efter att försäkringsutredaren tagit ställning till att det inte finns övervägande skäl att skjuta upp bedömningen mot ett normalt förekommande arbete. Det finns alltså ett annat undantag i lagstiftningen som försäkringsutredaren tar ställning till först.

⁶ Försäkringsutredarna gör en manuell registrering i Försäkringskassans ärendehanteringssystem vid första beslut om att tillämpa särskilda skäl för att bevilja sjukpenning.

⁷ Könsfördelning redovisas för perioden februari–augusti 2022, när vi jämför med alla sjukfall har vi ett eftersläp av data på tre månader.

Könsskillnaden är också något större här än den är i alla ärenden som passerar dag 180.

Figur 1 **Antal individer där undantaget särskilda skäl har tillämpats dag 181–549 uppdelat på kön, februari–oktober 2022**

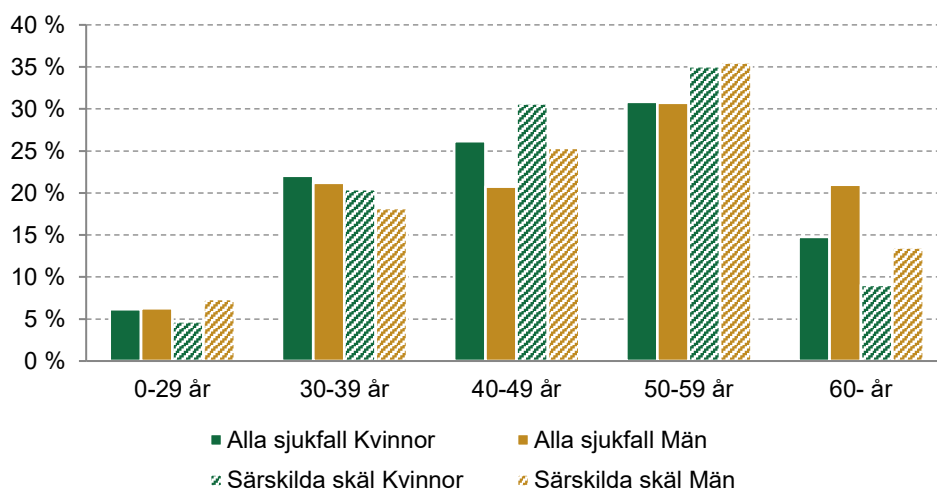

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Av alla sjukfall i intervallet 181–549 dagar under perioden februari–augusti 2022 så har lite drygt 6 procent en registrering att sjukpenning har beviljats på grund av särskilda skäl. När vi tittar på alla sjukfall i intervallet 365–549 dagar är siffran densamma.

Vi har också tittat på åldersfördelningen inom könen för dem där undantaget särskilda skäl har tillämpats i sjukfallet. Bland både kvinnor och män är tillämpningen av särskilda skäl mer koncentrerad till åldersgruppen 40–59 år än om vi ser till samtliga sjukfall längre än 180 dagar.

Figur 2 Åldersfördelning och kön, uppdelat på alla sjukfall längre än 180 dagar och dem där undantaget särskilda skäl har tillämpats⁸, februari–augusti 2022

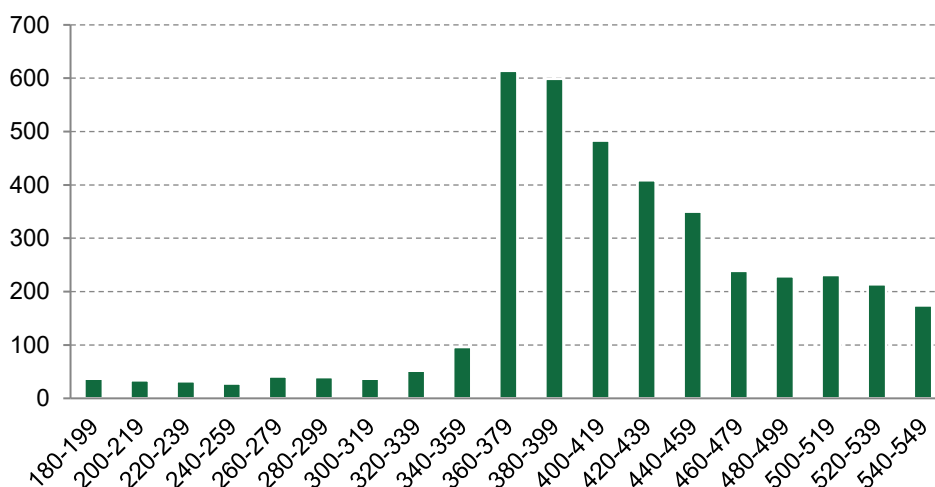
Källa: Försäkringskassans datalager SToRE och MiDAS.

Majoriteten av sjukfall avslutas innan dag 550

Vi har undersökt hur avsluten ser ut för dem som har beviljats sjukpenning på grund av särskilda skäl för att se om de sker inom den tidsram som finns för att kunna beviljas sjukpenning enligt undantaget. Det kan ge oss en indikation på hur väl vi har identifierat rätt målgrupp i de bedömningar som görs. Majoriteten av sjukfall där undantaget särskilda skäl har tillämpats och som avslutas under den granskade perioden februari–oktober 2022 gör det mellan dag 360 och dag 460. Av de avslutade sjukfallen hade 5 procent pågått längre än dag 549. Om vi istället ser till alla sjukfall där sjukpenning beviljats på grund av särskilda skäl, och som har kunnat bli minst 550 dagar fram till i oktober 2022 så var andelen som passerat 550 dagar 28 procent (798 av omkring 2 900 fall). Vi har i denna promemoria inte tittat på vilken bedömningsgrund som används fortsättningsvis i sjukfallet när 549 dagar har passerats. Det finns anledning att analysera detta vidare. Fyra procent av alla avslutade sjukfall i gruppen utgörs av avslag.

⁸ En registrering av att undantaget särskilda skäl har tillämpats kan också göras före dag 180 om läkarintyget sträcker sig över dag 180. Dessa fall utgör åtta procent av sjukfallen med särskilda skäl under perioden.

Figur 3 Antalet avslutade⁹ sjukfall där undantaget särskilda skäl har tillämpats under perioden februari–oktober 2022, uppdelat på vilken dag i rehabiliteringskedjan avslutet är

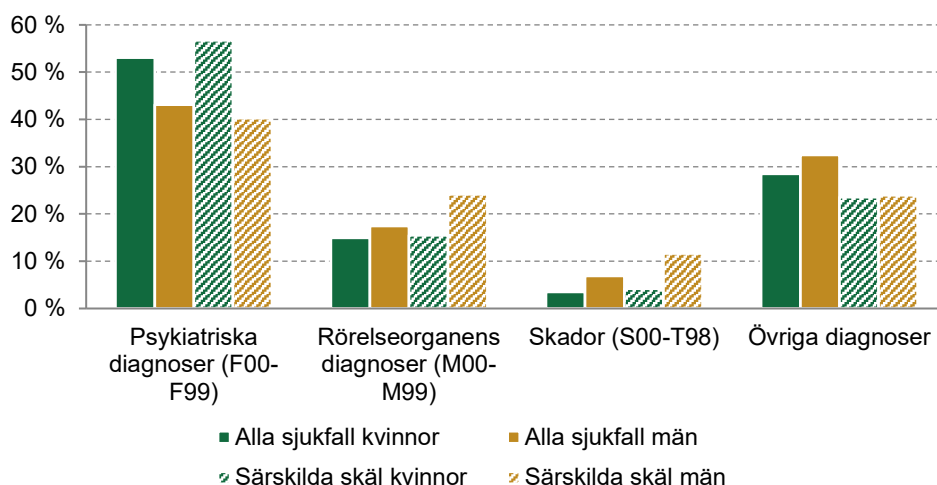
Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Sjukfall med särskilda skäl har lite oftare psykiatriska diagnoser än övriga fall

Diagnosfördelningen för dem som har beviljats sjukpenning på grund av att undantaget särskilda skäl tillämpats skiljer sig lite jämfört med alla sjukfall längre än 180 dagar under samma period. 52 procent har en psykiatrisk diagnos att jämföra med alla sjukfall längre än 180 dagar där motsvarande siffra är 50 procent för perioden februari till augusti. För diagnoser i rörelseorganen är fördelning 16 procent bland alla sjukfall längre än 180 dagar och motsvarande siffra bland de som beviljats sjukpenning på grund av särskilda skäl är 18 procent. I Figur 4 ser vi att kvinnor som har beviljats sjukpenning på grund av särskilda skäl i något högre utsträckning har en psykiatrisk diagnos (57 procent) i förhållande till alla kvinnor i gruppen jämfört med kvinnor i alla sjukfall längre än 180 dagar där 53 procent av alla kvinnor har en psykiatrisk diagnos.

⁹ Innefattar inte avslagsärenden.

Figur 4 Diagnosfördelningen per kön, uppdelat på alla sjukfall längre än 180 dagar och dem där undantaget särskilda skäl har tillämpats efter dag 180, februari–augusti 2022

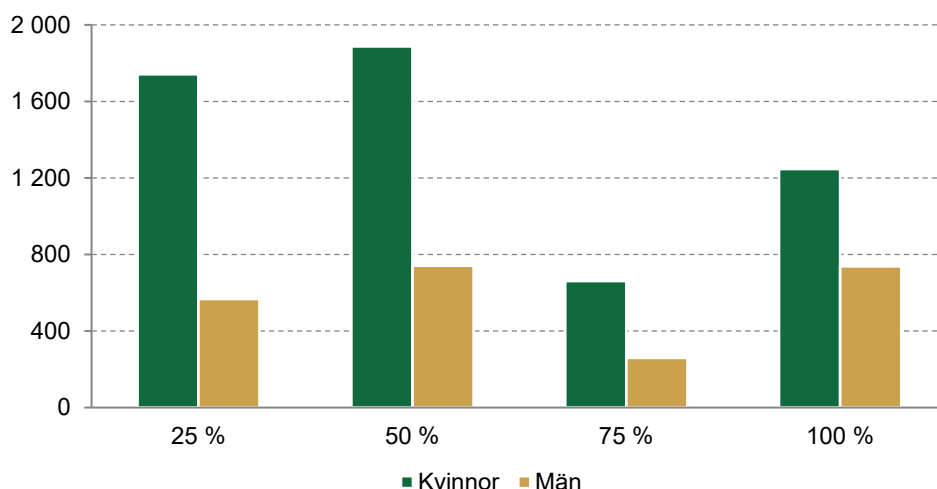
Källa: Försäkringskassans datalager SToRE och MiDAS.

Majoriteten av dem som beviljas sjukpenning på grund av undantaget särskilda skäl är sjukskrivna på deltid

Av dem som beviljas sjukpenning på grund av att undantaget särskilda skäl tillämpats är majoriteten sjukskrivna på heltid när sjukfallet påbörjas. När särskilda skäl tillämpas första gången är 75 procent sjukskrivna på deltid. Om vi jämför med fördelningen av omfattning vad gäller *övervägande skäl*¹⁰ så är motsvarande siffra 61 procent sjukskrivna på deltid när regeln tillämpas första gången.

¹⁰ Övervägande skäl är det första undantag försäkringsutredarna tar ställning till inför om en bedömning mot normalt förekommande arbete ska skjutas upp. Övervägande skäl ska tala för att återgång i egna arbetet eller egna företaget ska ske i samma omfattning som innan sjukfallet senast dag 365. Det är det mest använda undantaget i sjukförsäkringen för att skjuta upp bedömningen mot normalt förekommande arbete.

Figur 5 Antalet individer där undantaget särskilda skäl har tillämpats dag 181–549, uppdelat på omfattningen¹¹ vid tidpunkt för bedömningen och kön, februari–oktober 2022

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Övergripande resultat: De flesta sjukfall avslutas innan dag 550

De allra flesta sjukfall där undantaget särskilda skäl har tillämpats och som har avslutats inom den granskade perioden avslutades innan dag 550. Det är svårt att uttala sig om effekten av just denna lagändring på hur sjukfallen utvecklas. Vi har i denna analys inte kunnat bedöma om utvecklingen motsvarar den effekt på antal som är sjukskrivna i minst 365 dagar som beräknades i lagförslagets konsekvensanalys. Förslaget bedömdes i högre grad underlätta för kvinnor att återgå i ordinarie arbete och vi ser att könsfördelningen med fler kvinnor än män är något större för gruppen jämfört med könsskillnaden för alla sjukfall som passerar dag 180. Psykiatriska diagnoser är precis som för sjukfall i stort den vanligaste diagnosgruppen. Eftersom det är manuella registreringar som görs för att fånga den här lagändringen är vi medvetna om att resultaten innehåller risk för såväl underregistrering som felregistrering och ska därför tolkas med viss försiktighet.

¹¹ Vi har ett visst bortfall i denna variabel vilket gör att antal individer inte överensstämmer med det totala antalet tidigare redovisat i Figur 1.

Nytt undantag för äldre försäkrade

En lagändring med flera syften

Lagändringen innebär att en försäkrad som har ett förvärvsarbete och som har uppnått den ålder då inkomstgrundad ålderspension tidigast kan lämnas ska få sin arbetsförmåga bedömd mot arbete hos arbetsgivaren och mot annat lämpligt arbete som är tillgängligt för honom eller henne istället för i förhållande till normalt förekommande arbete även efter dag 180.

Inkomstgrundad ålderspension kunde under 2022 tidigast lämnas från och med den månad man fyller 62 år. Undantaget från bedömningen mot normalt förekommande arbete ska gälla fram till den tidpunkt då den försäkrade tidigast kan ta ut garantipension. Det innebär att det nya undantaget för äldre kunde tillämpas fram till och med månaden innan den försäkrade fyllde 65 år under 2022.¹²

Lagändringen 1 februari 2022 syftade dels till att undvika en lång omställning för människor i nära anslutning till pensionsåldern men också att hindra att människor tar ut sin ålderspension i förtid med en lägre ålderspension som följd livet ut. Lagändringen skulle också ge möjlighet att tillvarata yrkeserfarenheter hos de individer som blir sjukskrivna och att de som är deltidssjukskrivna kan fortsätta arbeta hos ordinarie arbetsgivare. (prop. 2021/22:1 utg. omr. 10 avsnitt 3.11.3).

Sjukfallen ökar något bland 62–64 åringar efter lagändringen

Figur 6 visar antalet pågående¹³ sjukfall längre än 180 dagar per åldersgrupp. I augusti 2022 pågick närmare 4 500 sjukfall bland personer 62–64 år, vilket kan jämföras med närmare 100 000 sjukfall i övriga åldrar. Vi ser i figuren att antalet pågående sjukfall ökar för alla åldersgrupper, men ökningen är något brantare för åldersgruppen 62–64 år. Utifrån denna enkla jämförelse ser antalet sjukfall i den berörda åldersgruppen ut att vara omkring 600 fler i augusti 2022 än vad som kunde förväntas av trenden innan lagändringen.¹⁴ Den ökning vi ser fram till och med augusti 2022 pekar i samma riktning som lagförslagets konsekvensanalys som förutsåg att

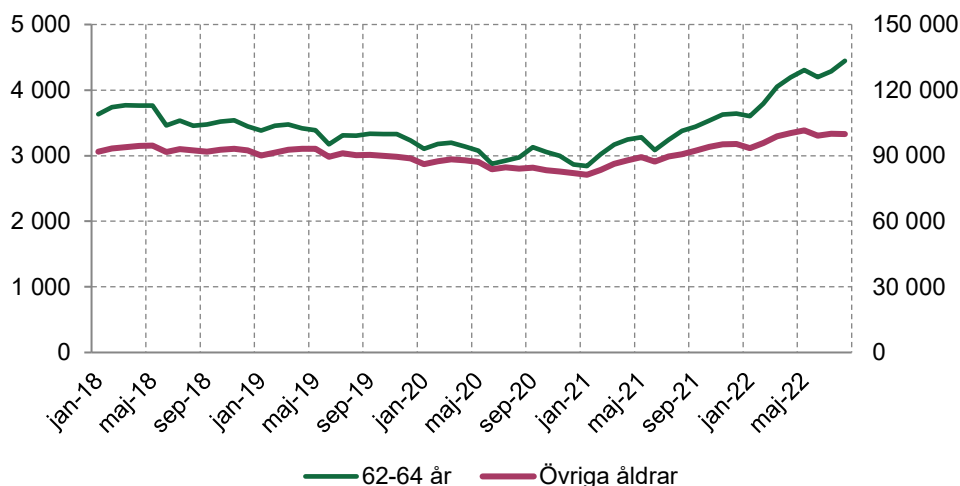
¹² Åldersgränserna förändrades från 1 december 2022 och kan tillämpas från och med 1 januari 2023. Undantaget kan då tillämpas från och med den månad man fyller 63 år till och med månaden innan man fyller 66 år. Från 2026 ändras dessa åldrar från 64 till 67 år, och därefter kommer de att skrivas upp med förändringar i medellivslängden.

¹³ Pågående sjukfall mäts vid ett tillfälle sista dagen i månaden.

¹⁴ Denna storleksordning kommer av att se till hur stor andel av sjukfall över 180 dagar som den aktuella åldersgruppen stod för i januari 2022 och att beräkna hur många sjukfall som motsvarande andel skulle ha utgjort i augusti 2022. Svaret är 3 850, vilket är 596 färre än faktiskt antal.

600–700 fler personer kommer att ha rätt till sjukpenning efter dag 180 (prop. 2021/22:1 utg. omr. 10 avsnitt 3.11.5).

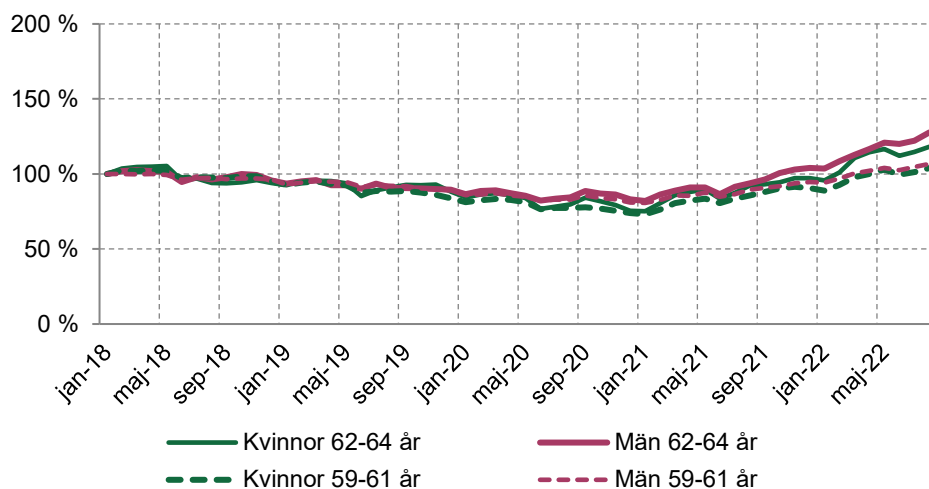
Figur 6 Antalet pågående sjukfall längre än 180 dagar, uppdelat på ålder, 62–64 år är på vänster axel och övriga åldrar är på höger axel.

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Antalet pågående sjukfall har alltså en snabbare ökning för åldersgruppen 62–64 år jämfört med övriga åldrar. Vi ser också att ökningen tar sin början redan under hösten 2021, men att den accelererar när lagändringen införs i februari 2022. När vi jämför gruppen 62–64 år med den grupp som är närmast i ålder (59–61 år) är skillnaden i ökning mellan grupper inte lika stor men det är alltså en ökning för åldersgruppen 62–64 år. Mäns sjukfall i åldersgruppen ökar något mer än för kvinnor.

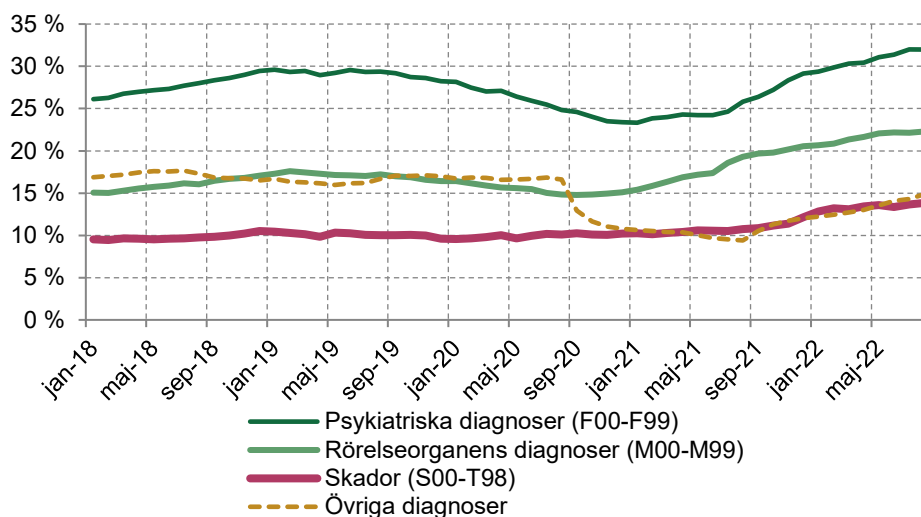
Figur 7 Procentuell utveckling av pågående sjukfall längre än 180 dagar jämfört med startmånaden januari 2018, uppdelat på ålder och kön

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Andelen sjukfall som passerar dag 180 för 62–64 åringar ökar ungefär lika mycket för alla diagnoser. Även om vi ser att ökningen började redan innan lagändringen trädde i kraft så är den något högre från 1 februari 2022. Det går inte att utläsa någon skillnad mellan kvinnor och män.

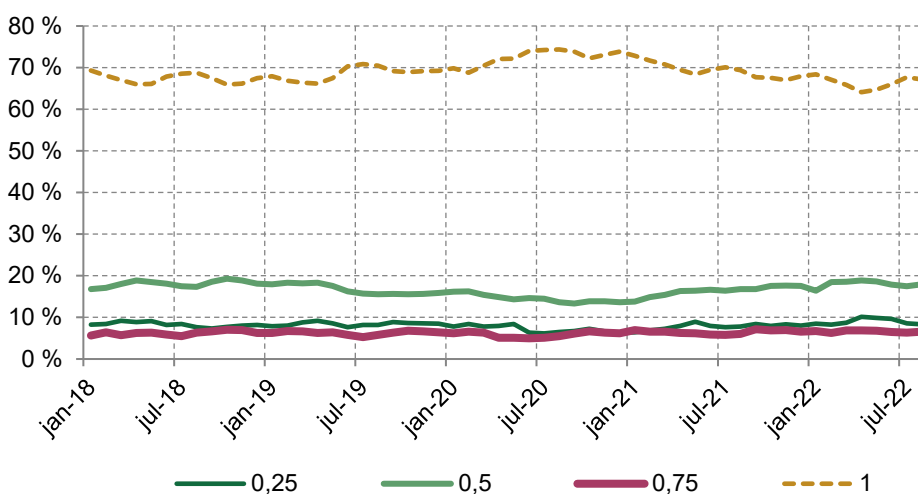
Figur 8 Andelen sjukfall för åldersgruppen 62–64 år som passerar dag 180, uppdelat på diagnos, rullande tolv månaders medelvärde

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Även om sjukfallen ökar i åldersgruppen är fördelningen mellan i vilken grad man är sjukskriven relativt oförändrad inom gruppen. Deltids-sjukskrivningar har inte ökat nämnvärt i förhållande till heltids-sjukskrivning. Ett av syftena med lagändringen var att tillvarata yrkeserfarenheter och att de som var deltidssjukskrivna skulle kunna fortsätta arbeta hos ordinarie arbetsgivare.

Figur 9 Omfattningsfördelningen av pågående sjukfall längre än 180 dagar för åldrarna 62–64 år

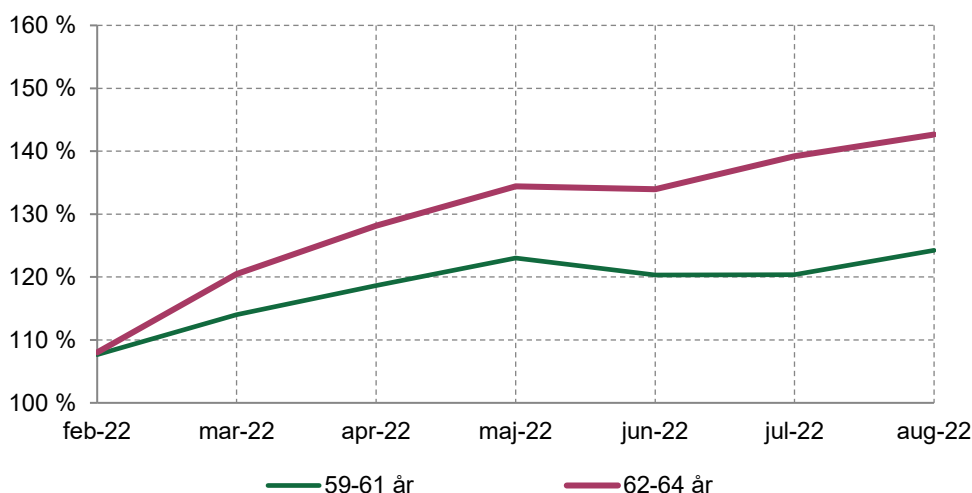

Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Förändringen störst bland sjukfall på grund av diagnoser i rörelseorganen

När vi jämför antal pågående sjukfall för den aktuella åldersgruppen med övriga åldersgrupper ser vi att sjukfall på grund av diagnoser i rörelseorganen ökar mer för gruppen än bland sjukfall i stort. Sjukfall på grund av diagnos i rörelseorganen har ökat med 43 procent jämfört med januari 2022 i åldersgruppen. Motsvarande siffra för övriga åldersgrupper är 17 procent. När vi jämför med den åldersgruppen som är närmast i ålder (59–61 år) kvarstår den relativa ökningen men är inte lika stor. För åldersgruppen 59–61 år ökar diagnoser i rörelseorganen med 24 procent. Att förändringen är störst bland rörelseorganens diagnoser är förväntat då denna diagnosgrupp tidigare låg högst i avslagsfrekvens (Försäkringskassan 2022).

Figur 10 Procentuell utveckling av pågående sjukfall längre än 180 dagar med rörelsed diagnoser (M00–M99) jämfört med januari 2022 för olika åldersgrupper

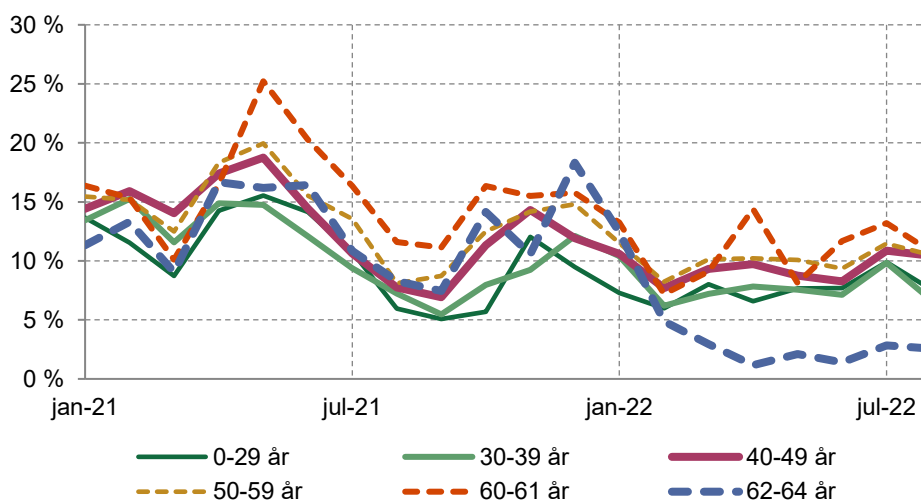
Källa: Försäkringskassans datalager MiDAS.

Diagnosfördelningen i åldersgruppen 62–64 år skiljer sig jämfört med diagnosfördelningen bland pågående sjukfall som är längre än 180 dagar i augusti 2022. 29 procent är sjukskrivna för diagnoser i rörelseorganen vilket kan jämföras med 14 procent för övriga åldersgrupper. För psykiatriska diagnoser är fördelningen 21 procent i åldersgruppen och 52 procent för övriga åldersgrupper.

Andelen avslag minskar mer för åldersgruppen

Andelen avslag av alla avslutade sjukfall minskar generellt men andelen minskar mer för åldersgruppen 62–64 år sedan februari 2022 jämfört med övriga åldersgrupper. Det går inte att se någon större skillnad mellan kvinnor och män i andelen avslag.

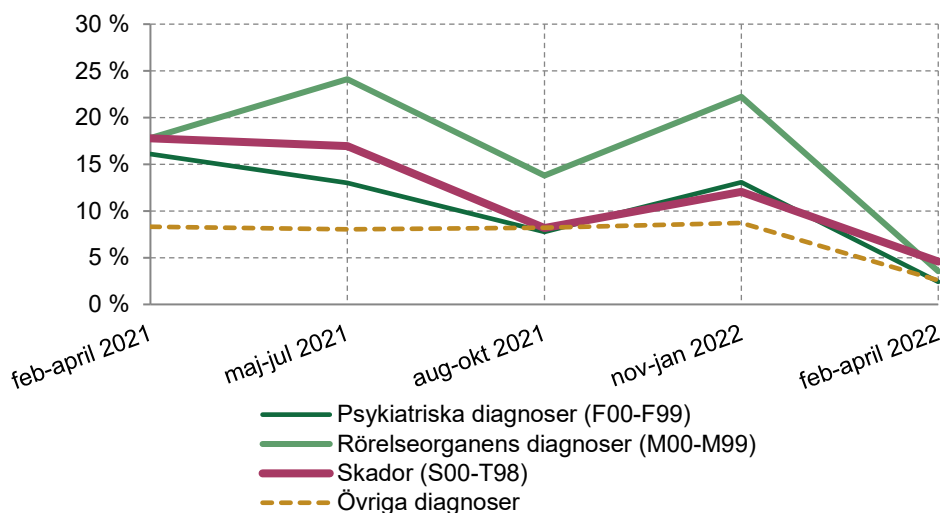
Figur 11 Andelen avslag av avslutade sjukfall längre än 180 dagar, uppdelat på ålder

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

När det gäller avslag uppdelat på diagnos ser vi också att andelen avslag i pågående sjukfall minskar för samtliga diagnosgrupper men att det är en större minskning för diagnoser i rörelseorganen i åldersgruppen 62–64 år. Vilket vi tidigare konstaterat är en förväntad utveckling.

Figur 12 Andel avslag av avslutade sjukfall längre än 180 dagar för åldrarna 62–64 år, uppdelat på diagnos

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Övergripande resultat: Lagändringen för äldre tycks ha haft viss effekt

Vi ser att pågående sjukfall efter dag 180 ökar något för åldersgruppen 62–64 år jämfört med övriga grupper. Det är troligt att det är en konsekvens av lagändringen. Andelen avslag är också lägre för åldersgruppen än övriga grupper. Med de ökande sjukfallen kan vi anta att fler också har möjlighet att ha kvar sin anställning och inte behöver ta ut ålderspension i förtid.

Däremot ser vi inte att sjukskrivningsmönstret över tid ändras vad gäller i vilken omfattning man är sjukskriven i åldersgruppen. Eftersom sjukskrivningsmönstret avseende omfattning är oförändrat utgörs ökningen av både deltid- och heltidssjukskrivna. Samhällsekonomiska skäl var en viktig faktor för lagändringen särskilt för gruppen deltidssjukskrivna. Vi ser ett behov av att framöver göra uppföljningar av inkomster på längre sikt för att kunna uttala oss om effekter på arbetsutbudet.

Nya regler för behovsanställda

Lagstiftningen skulle anpassas till dagens förhållanden på arbetsmarknaden

Begreppet behovsanställd är nytt i socialförsäkringslagstiftningen. Med behovsanställd i SFB:s mening avses en försäkrad som vid behov kallas in för att arbeta i en tidsbegränsad anställning eller som är anställd för att arbeta vid behov. Lagändringen innebär att arbetsförmågan ska bedömas mot behovsanställningen de första 90 dagarna om det kan antas att den försäkrade skulle ha förvärvat arbetat om han eller hon inte hade blivit sjuk (prop. 2021/22:1 utg. omr. 10 avsnitt 3.11.3).

Syftet med denna ändring var att anpassa lagstiftningen till de förhållanden som råder på arbetsmarknaden idag. Med lagändringen skulle behovsanställda få ett bättre försäkringsskydd. Om en behovsanställd får sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen får hen heller inte sjukpenning begränsad till det högsta belopp som kan betalas ut till den som är arbetslös vilket tidigare var fallet (prop. 2021/22:1 utg. omr. 10 avsnitt 3.11.3).

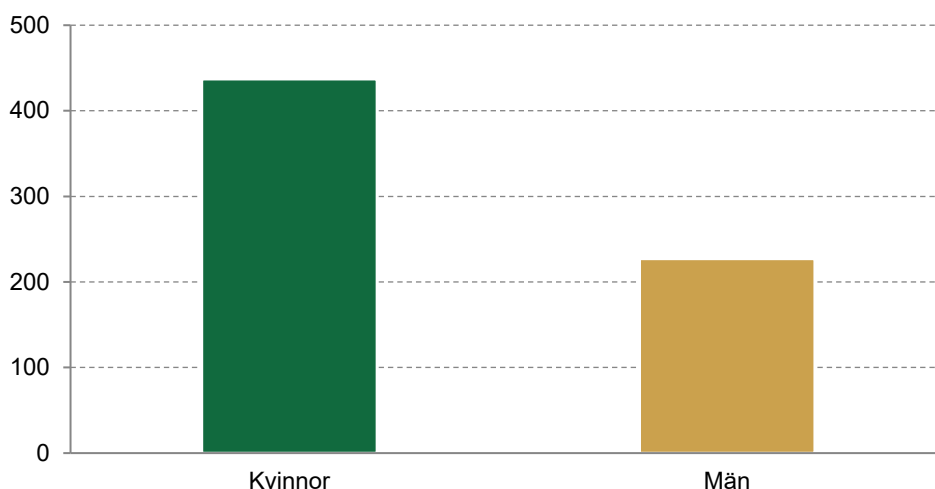
Få individer bedöms vara behovsanställda

Sedan lagändringen infördes i februari 2022 har 664 individer bedömts vara behovsanställda till och med oktober enligt den nya lagstiftningen.¹⁵ Det motsvarar ca 0,3 promille av alla sjukfall som blivit minst 30 dagar under perioden. Antalet kvinnor som får en registrering av behovsanställning är fler än männen (Figur 13). När försäkringsutredarna har tagit ställning till om individen ska omfattas av den nya lagstiftningen utreder de hur personen skulle ha antagits arbeta om hen inte blivit sjuk. Vi kan inte följa utfallet av det antagandet i den data som registreras, det vill säga vi kan inte tala om huruvida de 664 individerna har bedömts arbeta under perioden och fått sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen.

Om vi jämför antalet individer som fått en behovsanställning registrerad med alla sjukfall (februari–augusti) inom respektive kön så ser vi att för behovsanställda är 63 procent kvinnor och 37 procent män och för alla sjukfall under samma period är fördelningen 65 procent kvinnor och 35 procent män.

¹⁵ Bedömning innebär att försäkringsutredaren har gjort ett ställningstagande att den försäkrade bedöms ha en behovsanställning enligt SFB. Denna bedömning registreras manuellt i Försäkringskassans ärendehanteringssystem vilket i sin tur kan påverka kvaliteten på den data som redovisas i detta avsnitt. Det kan handla om både underregistrering och felregistrering.

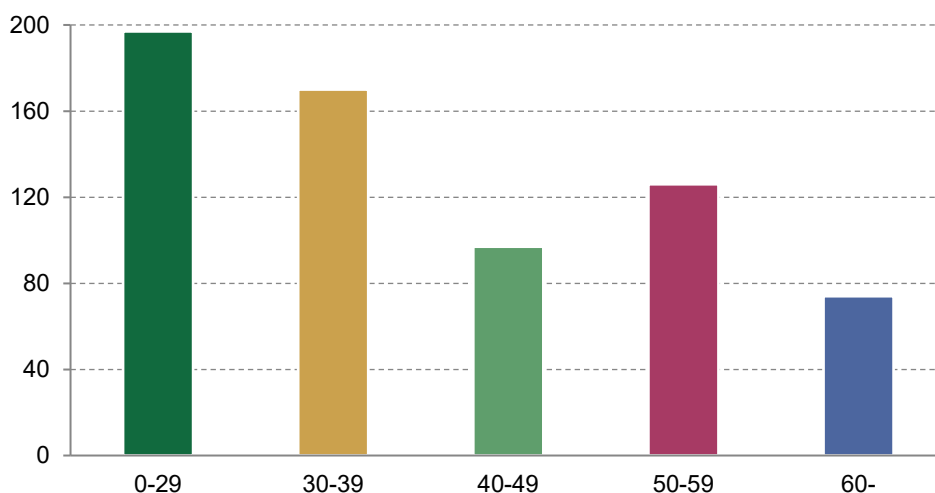
Figur 13 Antalet individer med behovsanställning registrerad i ärendet under perioden februari–oktober 2022, uppdelat på kön

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Mer än hälften av registreringar om behovsanställning görs i åldersgruppen 0–39 år där vi sedan tidigare vet att många arbetar i mindre trygga anställningar. Enligt Arbetskraftsundersökningarna (AKU) är andelen tidsbegränsat anställda som högst i åldersgruppen 15–24 år där mer än hälften av andelen sysselsatta utgörs av tidsbegränsat anställda (SCB 2021). SCB:s definition av tidsbegränsat anställda täcker förvisso in en större grupp än den som definieras i SFB.

Figur 14 Antalet registreringar av behovsanställning i ärendet, under perioden februari–oktober 2022, uppdelat på ålder

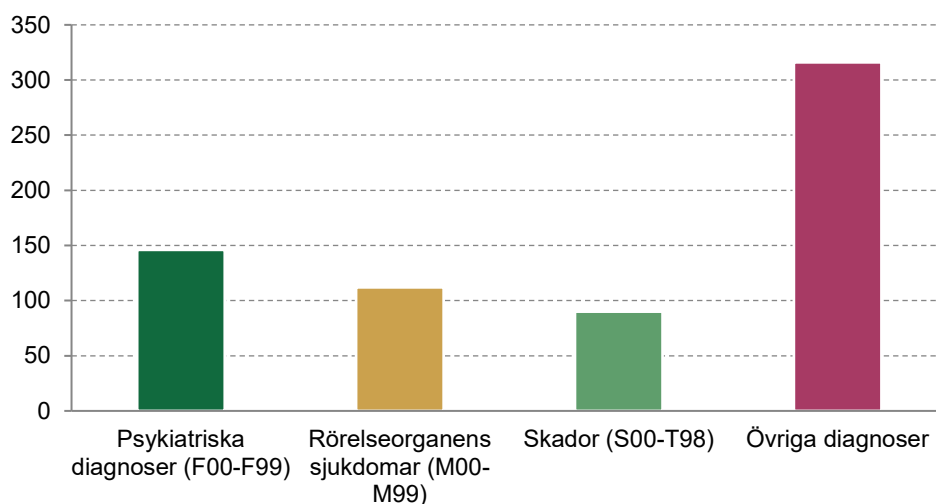
Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Diagnosfördelningen bland behovsanställda skiljer sig från övriga sjukfall

Under februari–maj 2022 var andel startade sjukfall på grund av psykiatriska diagnoser lägre bland dem med en behovsanställning än för alla

startade sjukfall: 22 procent respektive 26 procent.¹⁶ Andel sjukfall där skador är angiven diagnos var något högre i gruppen behovsanställda än bland alla startade sjukfall. Det är också fler sjukfall där diagnos saknas. Behovsanställda har fler sjukfall kopplade till graviditetsbesvär, 7 procent jämfört med 3 procent för alla startade sjukfall vilket kan bero på att det också är en större andel personer i barnafödande ålder som bedömts behovsanställda och har ett sjukfall.

Figur 15 Antal registreringar av behovsanställning i sjukfallen, under perioden februari–oktober 2022, uppdelat på diagnoskapitel

Källa: Försäkringskassans datalager SToRE.

Majoriteten av alla sjukfall med registrerad behovsanställning under perioden februari till oktober har avslutats. För kvinnor var sjukfallet i snitt 51 dagar och för män 55 dagar.¹⁷ När vi jämför de avslutade sjukfallen för behovsanställda med alla sjukfall som avslutats inom den granskade perioden (februari–oktober) så är sjukfallen för både kvinnor och män mer än dubbelt så långa i snitt. 81 procent av de avslutade ärendena avslutas på grund av att den försäkrade återgår i arbete. Andelen avslag i pågående sjukfall för den här gruppen är däremot högre än avslagen generellt, drygt 10 procent.

Övergripande resultat: Få individer bedöms vara behovsanställda

Gruppen behovsanställda skiljer sig jämfört med övriga startade sjukfall avseende både diagnosfördelning och ålder men det är en förhållandevis liten grupp som har bedömts vara behovsanställda under de första månaderna efter lagändringen. I den utredning som låg till grund för lagförslaget konstaterade man att det inte var enkelt att förutse storleken på

¹⁶ För startade sjukfall har vi ett längre eftersläp av data därav den kortare jämförelseperioden.

¹⁷ Avslag i initiala och pågående sjukfall är inte medräknade i snittet.

gruppen och konsekvenserna för sjukförsäkringen (SOU 2020:26). Antalet individer som bedömts vara behovsanställda är ändå betydligt lägre än vad uträkningarna i utredningen visade. Det är svårt att uttala sig om orsaken till detta. Benägenheten att sjukskriva sig vid en osäker anställning kan antas vara lägre. Pandemin kan också ha haft betydelse då många branscher med hög andel tidsbegränsade anställningar påverkats mycket negativt (handel, kultur och restaurang exempelvis).

Vi har inte tidigare haft möjlighet att följa gruppen behovsanställda och vi kan inte utifrån registerdata svara på om de som bedömts vara behovsanställda har fått ett bättre försäkrings-skydd. Vi kan inte heller i nuläget uttala oss om det har blivit tydligare för den som ansöker om sjukpenning vilket arbete hen ska bedömas mot. Det är frågor som får hanteras vidare.

Referenser

Försäkringskassan (2022). *Skillnader i avslag för sjukpenning mellan olika grupper. En registerstudie om avslagsbeslut på initial ansökan och efter dag 180 i rehabiliteringskedjan*. Socialförsäkringsrapport 2022:1.

Prop 2021/22:1. *Budgetpropositionen för 2022*.

SCB (2021). *Arbetsmarknadssituationen för befolkningen, 15–74 år AKU 2021*.

SOU 2020:26. *En sjukförsäkring anpassad efter individen*.

I serien *Arbetsrapport* publicerar Försäkringskassans analysavdelning resultat som kan vara av intresse utanför myndigheten men där det inte bedöms nödvändigt att genomgå hela den process för beredning och kvalitetssäkring som krävs för våra övriga analyser. Det kan handla om att kunna dela med sig av aktuella resultat i underlagsrapporter till större analyser som kommer att publiceras i framtiden, om mer tekniska resultat av intresse för färre personer, eller om enklare beskrivningar utan fördjupad analys. Kvalitetssäkringen av att allt som står är korrekt är densamma som i alla våra analyser.